

ВЕЛИКИЙ НАУКОВИЙ ПРОЄКТ

Данило ЯНЕВСЬКИЙ

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ
АНДРІЙ МЕЛЬНИК

ПОРТРЕТИ НА ТЛІ ЕПОХИ
ПЕРША СПРОБА НАУКОВОЇ БІОГРАФІЇ

Харків
«ФОЛІО»
2023

1. Початки

Вони народилися в Австро-Угорській імперії. Ця держава, (її також часто називають «Дунайською» або Австрійською імперією, Австро-Угорщиною / Die Österreichisch-Ungarische Monarchie) була приватною власністю однієї з наймогутніших європейських династій — Дому Габсбургів (Haus Habsburg). Представники Дому в XII-XIX століттях були Імператорами Священної Римської імперії, в різні роки та століття володіли Мексикою, Німеччиною, Іспанією, Португалією та інших сучасних європейських країн.

Герб Дому Габсбургів.
Суспільне надбання

Від 1867 р. Австрійська частина двоєдиної монархії, так звана Цислейтанія (Cisleithanien або Die im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder) управлялася на підставі Конституції та законів, які ухвалювала двопалатна Імперська Рада (Райхстрат, Reichsrat). Складалася вона з Палати панів (Палати шляхти), яких призначав особи-

Reichs-Gesetz-Blatt

für das
Kaiserthum Oesterreich.

Jahrgang 1867.

LXI. Stück.

Ausgegeben und versendet am 22. December 1867.

141.

Gesetz vom 21. December 1867,

wodurch das Grundgesetz über die Reichsvertretung vom 26. Februar 1861 abgeändert wird.

Birgton für Böhmen, Dalmatien, Galizien und Lodomerien mit Krakau, Oesterreich unter und ob der Enns, Salzburg, Steiermark, Kärnten, Krain, Bukowina, Mähren, Schlesien, Tirol und Vorarlberg, Istrien, Görz, und Gradiška, dann die Stadt Triest mit ihrem Gebiete.

Mit Zustimmung der beiden Häuser des Reichsrathes finde Ich das Grundgesetz über die Reichsvertretung vom 26. Februar 1861 abzuändern und dasselbe hat zu lauten, wie folgt:

§. 1. Zur gemeinsamen Vertretung der Königreiche Böhmen, Dalmatien, Galizien und Lodomerien mit dem Großherzogthume Krakau, des Erzherzogthumes Oesterreich unter und ob der Enns, der Herzogthümer Salzburg, Steiermark, Kärnten, Krain und Bukowina, der Markgrafschaft Mähren, des Herzogthumes Ober- und Niederschlesien, der gefürsteten Grafschaft Tirol und des Landes Vorarlberg, der Markgrafschaft Istrien, der gefürsteten Grafschaft Görz und Gradiška und der Stadt Triest mit ihrem Gebiete ist der Reichsrath berufen. Der Reichsrath besteht aus dem Herrenhause und dem Hause der Abgeordneten.

Niemand kann gleichzeitig Mitglied beider Häuser sein.

§. 2. Mitglieder des Herrenhauses sind durch Geburt die großjährigen Prinzen des kaiserlichen Hauses.

§. 3. Erbliche Mitglieder des Herrenhauses sind die großjährigen Häupter jener inländischen Adelsgeschlechter, welche in den durch den Reichsrath vertretenen Königreichen und Ländern durch ausgedehnten Grundbesitz hervorragen und welchen der Kaiser die erbliche Reichsrathswürde verleiht.

§. 4. Mitglieder des Herrenhauses vermöge ihrer hohen Kirchenwürde in den durch den Reichsrath vertretenen Königreichen und Ländern sind alle Erzbischöfe und jene Bischöfe, welchen fürstlicher Rang zukommt.

Перша сторінка Австрійської Конституції

сто Імператор та Палати депутатів (Палати послів), яких делегували земельні палати всіх частин двоєдиної держави. Членами першої були, зокрема, Митрополит, граф Андрей Шептицький та видатний український письменник Василь Стефаник.

Митрополит Андрей Шептицький (1865—1944 рр.).
Суспільне надбання

Василь Стефаник (1871—1936 рр.).
Суспільне надбання

Від 1907 року в цій державі було запроваджено загальне виборче право для чоловіків від 24 років. Спільними для обох частин імперії (Австрії та Угорщини) були лише три міністерства: закордонних справ, фінансів, військово-морське.

Системною проблемою Дунайської монархії, яка стала одним з чинників утворення 1918 року на її території низки національних держав було те, що в австрійській частині політична влада належала німцям, в угорській, так званій Транслейтанії, — угорцям. При цьому представники інших 25 національних груп (їх частка в загальній кількості підданих Габсбургів була питомо великою), зокрема українці, такого привілею не мали.

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

Затишний старовинний Зашків відомий з XIV століття, якщо зовсім точно, то, принаймні з року першої письмової згадки про нього в 1377 року.

Нині це частина Шевченківського району Львова, Львівської територіальної громади, отже належить до міської ради.

Найбільш відомо щорічним (принаймні так стверджує всім доступне джерело) етнічним фестивалем «Купальський вінок».

Панорама с. Зашків. Сучасний вигляд.
Суспільне надбання

Хата родини Коновальців. Сучасний вигляд.
Суспільне надбання

Церква св. Михаїла УГКЦ в с. Зашків⁸. Сучасний вигляд.
Суспільне надбання.

Але так було не завжди. В рік заснування Зашків знаходився у складі Галицької землі Польського Королівства (Regnum Poloniae). З 1385 року Польська держава об'єдналася в єдину державу з Великим князівством Литовським, але Зашків продовжував перебувати під управлінням польських королівських династій та користувався магдебурзьким правом.

З 1772 р., після першого розділу двоєдиної Польсько-Литовської держави/Речі Посполитої (в перекладі це означає «Спільна Справа»), Зашків, як і вся Галичина, опи-

⁸ Історія церкви див.: <https://www.pslava.info>.

нився у складі Габсбурзької монархії аж до її краху в 1918 році. В адміністративному сенсі це Королівство Галичини та Володимирії або т. зв. «коронний край». В той час приватним власником Австро-Угорщини був Франц Йозеф I (Franz Joseph I), імператор Австрійської імперії, Король Богемії, апостольний король Угорщини, король Галичини та Володимирії, великий герцог Буковини.

Королівство Польське. 1333 — 1370 рр.
Суспільне надбання

Королівство Польське
та Велике князівство Литовське. 1387 р.
Суспільне надбання

В рік народження Євгена в селі було 223 будинки, в яких проживало 1357 жителів. З переписів населення знаємо, що 1055 з них були греко-католики (тобто русини/українці), 232 римо-католики (тобто переважно поляки, але деякі з них були русинами/українцями),

49 юдеїв (їх тоді називали «ізраеліти»), 21 особа інших віросповідань. За національністю — 1183 русинів, 167 поляків, 7 німців.

В...селі було 223 будинки, в яких проживало 1357 жителів. ...За національністю — 1183 русинів, 167 поляків, 7 німців.

Розділи Речі Посполитої в 1772—1795 рр.
Суспільне надбання

Австро-Угорщина в 1878—1918 рр. складалася з:

1. Королівства Богемії,
2. Великого герцогства Буковина,
3. Каринтії, 4. Країни, 5. Далмації,
6. Королівства Галичини та Володимирії,
7. Австрійського Примор'я,
8. Нижньої Австрії,
9. Маркграфства Моравія,
10. Зальцбурга,
11. Австрійської Силезії, 12. Штирії, 13. Тіроля,
14. Верхньої Австрії, 15. Форальберга, 16. Угорщини,
17. Хорватії та Славонії, Боснії та Герцоговини.

Суспільне надбання

Герб Австро-Угорщини.
Суспільне надбання

Герб Австрійської імперії.
Суспільне надбання

Прапор Австрійської імперії.
Суспільне надбання

Герб Угорської імперії.
Суспільне надбання

Якщо вірити публікації в найстаршій та найавторитетнішій українській газеті в США «Свобода» від 1 червня 1938 р., Євген закінчив трирічну народну школу в рідному Зашкові. Такі школи організовувалися на території Галичини Руським Товариством Педагогічним (з 1912 року — Українське Педагогічне Товариство). В 1914 р. таких було 18, навчатися в них мали змогу аж 2 % руської/української дітлашні. Іншими словами: навчання в такій школі як на ті часи — ексклюзив, по-смішка долі.

В 1901 р. продовжив навчання в Цісарсько-королівській академічній гімназії з українською мовою викладання, яка розміщувалася в Народному домі.

Народний дім у Львові.
Суспільне надбання

Далі — чотири роки навчання в українській чотирирічній початковій школі при учительській семінарії. Один із небагатьох біографів Коновальця констатує: «в 1901 р. продовжив навчання в Цісарсько-королівській академічній гімназії з українською мовою викладання, яка розміщувалася в Народному домі»⁹, а заснована була за особистим розпорядженням імператора Йосифа II 1784 року і мала ім'я останнього імператора Священної Римської імперії Франца I/II. Випускників цього закладу — сьогодні його з повним правом назвали б «елітним» — приймали до університету без вступних іспитів.

Будинок Львівської академічної гімназії. Сучасний вигляд.
Суспільне надбання

⁹ Хома І. Гімназійна освіта Євгена Коновальця.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Початки	21
Розділ 2. «Велика війна»	57
Розділ 3. Полон	81
Розділ 4. Революційна Україна: люди і території	109
Розділ 5. Революційна Україна: події	119
Розділ 6. Революційна Україна: Галицько-Буковинський комітет	141
Розділ 7. Галицько-Буковинський курінь, «січовики» та «гайдамаки»	159
Розділ 8. Українська Держава та галичани	191
Розділ 9. Борці за волю України: Директорія УНР	225
Розділ 10. Луцьк — Львів — Відень — Прага, або Хто і де «народив» УВО?	265
Розділ 11. Останні роки на рідних землях. УВО та гроші	298
Розділ 12. УВО та спецслужби	323
Розділ 13. Народження ОУН	347
Розділ 14. Арифметика терору	366
Розділ 15. 23 травня 1938 року	397
Розділ 16. Андрій Мельник — Вождь ОУН	441
Розділ 17. Мельник — (не)управитель маєтків Шептицького	465
Додатки	487
Висновки. Оцінювальні судження. Long read	500